

Philip Kerr

Grijs verleden

Cuba, 1954

‘Die Engelsman daar, met Ernestina,’ zei ze. Ze keek omlaag naar de lager gelegen, luxueus ingerichte lounge. ‘Hij doet me aan u denken, señor Hausner.’

Doña Marina kende me door en door, waarschijnlijk beter dan wie dan ook in Cuba, want onze relatie was gebaseerd op iets wat sterker was dan alleen vriendschap: Doña Marina was de eigenaresse van het grootste en beste bordeel in Havana.

De Engelsman was lang. Hij had afhangelende schouders, lichtblauwe ogen en een sombere gezichtsuitdrukking. Hij droeg een blauw linnen overhemd met korte mouwen, een grijze katoenen broek en goed gepoetste zwarte schoenen. Ik had het idee dat ik hem eerder had gezien, in de Floridita Bar of misschien in de lobby van het National Hotel. Maar echt veel aandacht had ik niet voor hem. Ik had meer oog voor de nieuwe, bijna naakte *chica* die bij de Engelsman op schoot zat en die trekjes nam van zijn sigaret, terwijl hij haar zware borsten in zijn handen woog alsof het grapefruits waren die hij op hun rijpheid wilde testen.

‘Hoezo?’ vroeg ik. Ik wierp een snelle blik op mezelf in de grote spiegel aan de wand en vroeg me af of er inderdaad een zekere overeenkomst was tussen ons, afgezien van onze bewondering voor de borsten van Ernestina met hun grote, donkere tepels.

Het hoofd dat me aanstaarde was zwaarder dan dat van de Engelsman, met iets meer haar erop, maar het was eveneens het hoofd van een vijftiger met een doorgroefd gelaat. Misschien dacht Doña Marina dat de lijnen die op onze gezichten waren geëtst niet alleen door het leven zelf waren veroorzaakt, maar ook door het clair-obscur van geweten en medeplichtigheid. Alsof wij geen van beiden hadden gedaan wat we eigenlijk hadden moeten doen, of erger nog, alsof we allebei een duistere schuld met ons meedroegen.

‘Jullie hebben dezelfde ogen,’ zei Doña Marina.

‘O, je bedoelt dat ze blauw zijn,’ zei ik, hoewel ze dat vermoedelijk niet bedoelde.

‘Nee, dat is het niet. Het is meer dat u en señor Greene mensen op een speciale manier aankijken. Alsof jullie tot hun innerlijk proberen door te dringen. Als een spiritist. Of als politiemann, dat kan ook. Jullie hebben allebei van die onderzoekende ogen die dwars door iemand heen lijken te kijken. Echt heel intimiderend.’

Ik kon me moeilijk voorstellen dat Doña Marina zich door iets of iemand zou laten intimideren. Ze was altijd ontspannen, als een le-guaan op een rots in de zon.

‘Señor Greene, hè?’ Ik was niet in het minst verbaasd dat Doña Marina zijn naam had genoemd. Casa Marina was niet het soort tent waar je je gedwongen voelde een valse naam op te geven. Zonder referentie werd je al helemaal niet binnengelaten. ‘Misschien is hij wel politiemann. Dat zou me niks verbazen, met die grote voeten van hem.’

‘Hij is schrijver.’

‘Wat voor schrijver?’

‘Hij schrijft romans. Westernboekjes, geloof ik. Onder het pseudoniem Buck Dexter, heeft hij me verteld.’

‘Nooit van gehoord. Woont hij in Cuba?’

‘Nee, hij woont in Londen. Maar als hij in Havana is, wipt hij altijd even bij ons langs.’

‘Een reiziger dus?’

‘Ja. Kennelijk is hij deze keer onderweg naar Haïti.’ Ze glimlachte. ‘Ziet u niet hoeveel u op hem lijkt?’

‘Nee, niet echt,’ zei ik resoluut. Ik was blij toen ze van onderwerp veranderde.

‘Hoe was het vandaag met Omara?’

Ik knikte. ‘Prima.’

‘U vindt haar toch leuk?’

‘Erg leuk.’

‘Ze komt uit Santiago,’ zei Doña Marina, alsof dat alles verklaarde. ‘Mijn beste meisjes komen uit Santiago. Het zijn de meest Afrikaans uitzienende meisjes in Cuba. Kennelijk houden mannen daarvan.’

‘Ik in ieder geval wel.’

‘Volgens mij heeft dat iets te maken met het feit dat zwarte vrou-

wen, in tegenstelling tot blanke, een bekken hebben dat bijna even groot is als dat van een man. Een antropoïde bekken. En voordat u me vraagt hoe ik dat weet: ik heb als verpleegster gewerkt.’

Dat verbaasde me niet. Doña Marina vond seksuele hygiëne en properheid van het grootste belang en haar bedrijf op Malecón had twee verpleegsters in dienst die alles aankonden, van een geslachtsziekte tot een zware hartaanval. Naar verluidt had je meer kans om een hartaanval te overleven in Casa Marina dan in de faculteit medicijnen van de universiteit van Havana.

‘Santiago is een echte smeltkroes,’ ging ze verder. ‘Jamaicanen, Haïtianen, Dominicanen, Bahamianen – het is Cuba’s meest Caraïbische stad. En de meest rebelse, uiteraard. Al onze revoluties zijn begonnen in Santiago. Dat komt volgens mij doordat alle mensen die daar wonen op de een of andere manier familie van elkaar zijn.’

Ze duwde een sigaret in een amberkleurig pijpje en stak hem aan met een fraaie zilveren tafelaansteker.

‘Wist je bijvoorbeeld dat Omara familie is van de man die voor je boot in Santiago zorgt?’

Het begon tot me door te dringen dat Doña Marina ergens op aanstuurde. De heer Greene was namelijk niet de enige die naar Haïti ging, dat gold ook voor mij. Maar mijn reisje had geheim moeten blijven.

‘Nee, dat wist ik niet.’ Ik keek op mijn horloge, maar voordat het me lukte om me bij Doña Martina te verontschuldigen en te vertrekken had ze me al haar privévertrek in geduwd en bood ze me iets te drinken aan. Vanwege die opmerking over mijn boot leek het me maar het beste om te luisteren naar wat ze te zeggen had. Ik zei dat ik wel een *aniejo* lustte.

Ze pakte een fles oude rum en schonk een groot glas voor me in.

‘De heer Greene is ook dol op rum uit Havana,’ zei ze.

‘Misschien kun je nu beter ter zake komen,’ zei ik. ‘Vind je ook niet?’

En dat deed ze.

En daarom zat er nu een meisje op de passagiersstoel van mijn Chevy. Het was ongeveer een week later en ik reed in zuidwestelijke richting over Cuba’s centrale verkeersweg naar Santiago, aan de andere kant van het eiland. De ironie van het voorval ontging me niet:

om te ontkomen aan de chantagepogingen van de geheime politie had ik me in een positie weten te manoeuvreren waarin een hoerenmadam die veel te snugger was om me openlijk te bedreigen, mij om een gunst had gevraagd die ik met tegenzin inwilligde: ik moest een chica uit een andere casa in Havana meenemen op mijn ‘vstripje’ naar Haïti. Het was bijna zeker dat Doña Marina luitenant Quevedo kende en dat ze wist dat hij een bootreisje van mij met wantrouwen zou bezien; ik betwijfelde echter of ze wist dat hij had gedreigd me naar Duitsland te deporteren, waar ik werd gezocht wegens moord, tenzij ik beloofde Meyer Lansky te bespioneren, de onderwereldbaas die mijn werkgever was. Ik had eigenlijk geen andere keus dan aan haar verzoek te voldoen, hoewel ik niet erg in mijn nopjes was met mijn passagier. Melba Marrero werd door de politie gezocht in verband met de moord op een hoofdinspecteur uit het Negende District en vrienden van Doña Marina wilden Melba zo snel mogelijk uit Cuba laten verdwijnen.

Melba Marrero was begin twintig, hoewel ze niet graag had dat iemand dat wist. Ik denk dat ze serieus genomen wilde worden en het is mogelijk dat dat de reden was dat ze inspecteur Balart had doodgeschoten. Maar waarschijnlijker is dat ze hem had neergeschoten omdat ze bij de communistische rebellen van Castro hoorde. Ze had een koffiebruine huid, een knap, baldadig gezicht, een uitdagende kin en een onstuimige blik in haar donkere ogen. Haar haar was volgens de Italiaanse mode gekapt: korte, in laagjes geknipte lokken met een paar sliertige krullen die naar voren waren gekamd en over haar gezicht vielen. Ze droeg een witte blouse, een strakke, geelbruine broek, een bruine leren riem en handschoenen in dezelfde kleur. Ze zag eruit alsof ze ging rijden op een paard dat zich waarschijnlijk op het ritje verheugde.

‘Waarom hebt u geen cabrio gekocht?’ vroeg ze toen we nog een eindje van Santa Clara waren verwijderd, onze eerste halteplaats. ‘Een cabrio is beter in Cuba.’

‘Ik hou niet van cabrio’s. Mensen kijken je vaker na als je in een cabrio rijdt. En ik heb niet graag dat mensen me nakijken.’

‘Aha, bent u het verlegen type? Of hebt u gewoon iets gedaan wat niet mag?’

‘Geen van beide. Ik hou nou eenmaal van privacy.’

‘Mag ik een sigaret?’

‘Er ligt een pakje in het dashboardkastje.’

Ze duwde het slotje met een vinger open en liet het klepje openvallen.

‘Old Gold. Ik hou niet van Old Gold.’

‘Je houdt niet van mijn auto. Je houdt niet van mijn sigaretten. Waar hou je wel van?’

‘Dat doet er niet toe.’

Ik keek haar van opzij aan. Haar mond had iets snibbigs, alsof ze voortdurend op het punt stond iemand af te snauwen, en die indruk werd nog versterkt door haar gave witte tanden. Ik kon me met de beste wil van de wereld niet voorstellen hoe iemand haar kon aanraken zonder een vinger kwijt te raken. Ze zuchtte, vouwde haar handen strak in elkaar en klemde ze tussen haar knieën.

‘En wat is uw verhaal, señor Hausner?’

‘Ik heb geen verhaal.’

Ze haalde haar schouders op. ‘Het is elfhonderd kilometer naar Santiago.’

‘Lees een boek.’ Ik wist dat ze er een bij zich had.

‘Misschien doe ik dat wel.’ Ze opende haar handtas, pakte er een bril en een boek uit en begon te lezen.

Na een tijdje slaagde ik erin een stiekeme blik op de titel te werpen. Ze las *Hoe het staal gehard werd* van Nikolaj Ostrovski. Ik probeerde een glimlach te onderdrukken, maar dat lukte me niet.

‘Wat is er zo grappig?’

Ik knikte naar het boek op haar schoot. ‘Dat had ik niet gedacht.’

‘Het gaat over iemand die heeft deelgenomen aan de Russische Revolutie.’

‘Dat dacht ik al.’

‘En waar gelooft u dan in?’

‘In zo goed als niks.’

‘Daar schiet niemand iets mee op.’

‘Alsof dat er iets toe doet.’

‘Is dat zo?’

‘Volgens mij is een partij van niks nog altijd beter dan een partij die broederschap en solidariteit predikt. Het volk en het proletariaat hebben niemands hulp nodig. En zeker niet die van jou of van mij.’

‘Daar geloof ik niets van.’

‘O, ik weet het zeker. Maar eigenlijk is het wel grappig, vind je niet? Wij zijn allebei op de vlucht naar Haïti. Jij omdat je ergens in gelooft en ik omdat ik helemaal nergens in geloof.’

‘Eerst was het zo goed als niks waar u in geloofde. Nu is het opeens helemaal niks. Marx en Engels hadden gelijk. De bourgeoisie brengt haar eigen grafdelvers voort.’

Ik lachte.

‘Ik weet nu in ieder geval iets meer,’ zei ze. ‘Namelijk dat u op de vlucht bent.’

‘Ja. Dat is het verhaal van mijn leven. Het is altijd hetzelfde liedje, mocht het je interesseren. De Vliegende Hollander. De Wandelende Jood. Hoe dan ook, ik heb heel wat reizen achter de rug. Ik dacht dat ik hier in Cuba veilig was.’

‘Niemand is veilig in Cuba,’ zei ze. ‘Tegenwoordig tenminste niet meer.’

‘Ik wás veilig,’ zei ik, haar opmerking negerend. ‘Totdat ik probeerde de held uit te hangen. Maar ik was vergeten dat het niet in mijn aard ligt om de held te spelen. Ik ben nooit een held geweest. Bovendien zit de wereld niet op helden te wachten. Ze zijn uit de mode, net zoals de rok lengte van vorig jaar uit de mode is. Vrijheidsstrijders en informanten, die zijn nu nodig. Nou, voor het een ben ik te oud en voor het ander te scrupuleus.’

‘Wat is er gebeurd?’

‘Een of andere afschuwelijke luitenant van de militaire inlichtingendienst wilde dat ik voor hem zou spioneren. Maar er was iets wat me niet beviel.’

‘Dan hebt u de juiste keus gemaakt,’ zei Melba. ‘Het is niet verkeerd om geen politespion te willen zijn.’

‘Zoals jij het zegt, klinkt het net alsof ik iets edelmoedigs doe. Zo is het helemaal niet.’

‘Hoe is het dan wel?’

‘Ik wil niet dat een ander macht over mij heeft. Dat heb ik tijdens de oorlog genoeg meegemaakt. Ik ben liever eigen baas. Maar dat is maar een deel van de reden. Spioneren is gevaarlijk. Het is vooral gevaarlijk als er een grote kans is dat je wordt gepakt. Maar dat zul je onderhand zelf wel weten.’

‘Wat heeft Marina u over mij verteld?’

‘Meer dan genoeg. Ik ben opgehouden met luisteren nadat ze had gezegd dat je een politieman hebt neergeschoten. Toen had ik genoeg gehoord.’

‘Het klinkt alsof u het afkeurt.’

‘Politiemensen zijn net als iedereen,’ zei ik. ‘Je hebt er goeie en slechte bij. Ooit ben ik ook zo’n politieman geweest. Lang geleden.’

‘Ik heb het voor de revolutie gedaan,’ zei ze.

‘Ja, ik snap dat je het niet voor een kokosnoot hebt gedaan.’

‘Hij was een klootzak. Hij verdiende het en ik heb het gedaan voor...’

‘Ik weet het, voor de revolutie.’

‘Vindt u niet dat Cuba een revolutie nodig heeft?’

‘Ik ontken niet dat het beter kan. Maar elke revolutie rookt goed voor ze in as verandert. Met jouw revolutie zal het gaan als met alle eerdere revoluties. Dat garandeer ik je.’

Melba schudde haar bevallige hoofdje, maar ik begon op stoom te komen en ging verder: ‘Want als iemand praat over het opbouwen van een betere maatschappij, kun je erop rekenen dat hij van plan is een paar staven dynamiet te gebruiken.’

Na die opmerking zweeg ze, en ik ook.

We stopten een tijdje in Santa Clara. Het lag ongeveer 290 kilometer ten oosten van Havana en het was een schilderachtig, onopvallend stadje met een centraal park, omzoomd door verschillende oude gebouwen en hotels. Melba ging zelf op pad. Ik ging voor het Central Hotel zitten en lunchte in mijn eentje, wat ik prima vond. Na haar terugkomst reden we door.

Vroeg in de avond bereikten we Camagüey, dat was volgebouwd met driehoekige huizen en grote aarden potten met bloemen. Ik weet niet waarom en het is nooit bij me opgekomen om ernaar te vragen. Parallel aan de weg reed een goederentrein in tegenovergestelde richting, volgeladen met timmerhout uit de vele bossen in de omgeving.

‘We stoppen hier,’ kondigde ik aan.

‘We kunnen beter doorrijden.’

‘Kun jij rijden?’

‘Nee.’

‘Ik ook niet. Niet meer. Ik ben kapot. Het is nog ruim driehonderd

kilometer naar Santiago en als we niet snel rust nemen belanden we allebei in het mortuarium.’

In de buurt van een brouwerij – een van de weinige op het eiland – reden we langs een politieauto. Dat zette me weer aan het denken over Melba en de misdaad die ze had begaan.

‘Als jij een politieman hebt doodgeschoten, zullen ze fanatiek naar je op zoek zijn,’ zei ik.

‘Heel fanatiek. Ze hebben de casa waar ik werkte gebombardeerd. Verschillende andere meisjes zijn omgekomen of zwaargewond.’

‘En daarom heeft Doña Marina besloten om je te helpen uit Havana weg te komen?’ Ik knikte. ‘Ja, dat klinkt logisch. Als één casa wordt gebombardeerd, hebben alle andere daar ook onder te lijden. In dat geval is het beter als we een kamer delen. Ik zal zeggen dat je mijn vrouw bent, dan hoeft jij je identiteitskaart niet te laten zien.’

‘Luister, señor Hausner, ik ben dankbaar dat u me meeneemt naar Haïti. Maar er is één ding wat u moet weten. Ik heb me alleen maar aangemeld als vrijwillige chica om in de buurt van inspecteur Balart te kunnen komen.’

‘Ik vroeg me al af hoe het zat.’

‘Ik deed het voor...’

‘De revolutie. Ik weet het. Luister, Melba, je deugd, of wat daarvan over is, is veilig bij mij. Zoals ik al zei, ik ben moe. Ik val nog in slaap op een brandstapel. Maar ik neem genoeg met een stoel of een sofa, dan kun jij het bed nemen.’

Ze knikte. ‘Bedankt, señor.’

‘En hou op me zo te noemen. Ik heet Carlos. Gebruik die naam. Ik ben zogenaamd je echtgenoot, weet je nog?’

We schreven ons in in het Gran Hotel in het centrum van de stad en gingen de trap op naar de kamer. Ik ging meteen naar bed, dat wil zeggen, ik ging op de vloer liggen. Tijdens de zomer van 1941 waren sommige vloeren waarop ik sliep in Rusland de comfortabelste bedden die ik ooit had gehad, maar deze vloer was minder comfortabel. Aan de andere kant was ik nu bij lange na niet zo uitgeput als ik toen was. Rond twee uur ’s nachts werd ik wakker. Ze zat naast me op de grond geknield, in een laken gewikkeld.

‘Wat is er?’ Ik ging rechtop zitten en kreunde van de pijn.

‘Ik ben zo bang,’ zei ze.

‘Waar ben je bang voor?’

‘Weet je wat ze met me zullen doen als ze me vinden?’

‘De politie?’

Het knikken van haar hoofd ging over in een huivering.

‘En wat verwacht je nou precies van mij? Een verhaaltje voor het slapengaan? Luister, Melba. Morgenvroeg rij ik je naar Santiago. We stappen op mijn boot en morgenavond ben je veilig in Haïti, goed? Maar nu probeer ik te slapen. Alleen is het matras iets te zacht voor me. Dus, als je het niet erg vindt...’

‘Het is misschien vreemd,’ zei ze, ‘maar ik vind het niet erg. Het bed is best comfortabel. En breed genoeg voor twee.’

Dat was zeker waar. Het bed was zo groot als een kleine boerderij met één geit. Dat van die geit wist ik vrij zeker vanwege de manier waarop ze me bij de hand nam en me naar het bed leidde. Dat had iets erotisch en verleidelijks; maar dat kan ook komen doordat ze het laken op de grond had laten glijden. Het was uiteraard een warme nacht, maar daar had ik geen last van. Ik krijg mijn beste ideeën als ik zo naakt ben als zij was. Ik probeerde mezelf slapend in dat bed voor te stellen, maar dat werkte niet. Ik had inmiddels gezien wat ze in de etalage had uitgesteld en ik stond klaar om mijn neus tegen het glas te drukken om nog beter te kunnen kijken. Het was niet zo dat ze per se mij wilde. Ik begrijp nooit wat een vrouw überhaupt in een man ziet, niet als je bedenkt hoe vrouwen eruitzien. Het kwam gewoon omdat ze jong, bang en eenzaam was en iemand – het deed er niet zo veel toe wie – nodig had om haar vast te houden en haar te laten voelen dat de wereld om haar gaf. Zelf heb ik ook van die buien: je wordt alleen geboren, je sterft alleen en in de tussentijd sta je er alleen voor.

Tegen de tijd dat we de volgende dag in Santiago aankwamen, had de donkere orchidee van haar hoofd al honderdvijftig kilometer op mijn schouder gerust. We gedroegen ons als ieder ander jong, verliefd stel van wie een van beiden meer dan twee keer zo oud was als de ander, die ook nog een moordnares bleek te zijn. Misschien is dat een beetje oneerlijk. Melba was niet de enige van ons die op iemand had geschoten. Ik had zelf ook enige ervaring met moord. Heel wat ervaring eigenlijk, maar ik had niet zo’n zin om haar daarover te vertellen. Ik probeerde me te concentreren op wat ons te wachten stond.